

ВІДОМІ УКРАЇНСЬКІ ФОЛЬКЛОРИСТИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ

Антонович Володимир Боніфатійович (06/18 січня 1834р., с. Махнівка на Київщині (за неофіц. даними – Чорнобиль, 1830) – 08/21. березня 1908р.) – історик, археолог, археограф, громадський діяч. Дрібний шляхтич, мадяро-поляк за походженням. Навчався в Рішельєвському ліцеї (Одеса), закінчив два факультети – медичний (1855) та історико-філологічний (1860) – Університету Св. Володимира. Учителював, був співробітником (1863) і головним редактором (1864 – 80) Тимчасової Комісії для розгляду давніх актів. Доцент (із 1870) і професор (із 1878) кафедри російської історії Університету Св. Володимира, декан історико-філологічного факультету (1880 –1883), магістр (1870), доктор (1878) історичних наук, член-кореспондент Російської АН (1902).

Найвидатніший український історик другої пол. XIX ст., фундатор традиції документалізму в українській історіографії, засновник першої української школи істориків. Видав 9 томів «Архива Юго-Зап. России» (понад 2200 документів), 3 томи літописів, декілька монографій, «Дослідження про козацтво» (1863), «Про походження шляхетських родів Південно-Західної Росії» (1867), «Про міста в Південно-Західній Росії за актами 1432–1798 років» (1870), «Про селян у Південно-Західній Росії за актами 1770–1798 років» (1870), «Про промисловість Південно-Західного краю у XVIII столітті» (1874), «Про Унію і стан Православної церкви з половини XVII століття до кінця XVIII століття» (1871), «Про гайдамаччину» (1876).

Серед досліджень В. Антоновича з історії Києва – «Збірник матеріалів для історичної топографії Києва і його околиць» (1874), докладна стаття «Київ, його доля і значення з XIV по XVI століття» (1882). В. Антонович плідно працював і як етнограф. Разом із М. Драгомановим видав двотомник «Історичні пісні малоросійського народу» (1874–1875), до якого написав історичні примітки й коментар; його твори, що стосуються історії Правобережної України 16 – 18 ст., стали епохою в українській археографії.

В.Б. Антонович і його учні («київська школа» істориків кінця XIX – початку XX ст.) заклали потужне наукове підґрунтя всьому кращому, що було створено українською історичною наукою аж до 30-х років XX ст.

Бодянський Осип Максимович (1808 р., м. Варва (нині смт. Варва Чернігівської області) – 1877 р., Москва). Літературні псевдоніми Ісько Материнка, І. Мастак та ін.

У 1834р. закінчив Московський університет. Перебуваючи в науковому відрядженні в слов'янських країнах (1837—1842), він знайомиться з багатьма прогресивними діячами, зав'язує дружні стосунки з чеським славістом П.-Й. Шафариком. Працюючи професором Московського університету, О. Бодянський зближується зі слов'янофілами.

Автор праць з історії, фольклору і мови слов'ян: «Про погляди щодо походження Русі» (1835), «Розгляд різних думок про давню мову північних і південних Русів» (1835), «Про народну поезію слов'янських племен» (1837), «Про час виникнення слов'янських письмен» (1855) та ін. У «Чтениях Московского общества истории и древностей российских», редактором яких він був, уміщує матеріал з історії Росії

та України, видає «Історію Русів», українські та російські народні пісні тощо.

За редакцією О. Бодяньського видано «Літопис Самовидця»; за його ініціативи побачили світ «Народні пісні Галицької та Угорської Русі» Я. Головацького, здійснено переклад і публікацію російською мовою низки праць чеських, польських та українських істориків (П.-Й. Шафарика, Ф. Палацького, Д. Зубрицького та ін.). О. Бодяньський є автором поетичних творів, написаних українською мовою («Наські українські казки», 1835 р. тощо), літературно-критичної статті про Г. Квітку-Основ'яненка. О. Бодяньський був у дружніх взаєминах з М. Гоголем, Т. Шевченком, М. Максимовичем, популяризував творчість Шевченка серед слов'янських народів, клопотався, щоб полегшити долю поета на засланні, листувався з ним.

Однією з найбільших заслуг О. Бодяньського перед українською і світовою культурою є підготовка ним до друку видання «Історії Русів, або Малої Росії» – найвизначнішого твору української національно-політичної думки кінця XVIII – початку XIX ст., який присвячений історії розвитку України, українського народу від найдавніших часів до другої половини XVIII ст. (час написання точно не встановлено, дослідники (О. Лазаревський, Д. Дорошенко, М. Возняк) відносять його до 1760–1770 рр., А. Яковлів, Б. Крупницький, В. Шевчук – до 1790 рр., В. Горленко, А. Єршов та інші навіть до 1815–1825 рр.

Таємницею залишається авторство книги (автором вважався архієпископ білоруський Г. Кониський, однак ця версія незабаром була заперечена М. Максимовичем та іншими дослідниками; пізніше з'явилося ще кілька версій: так, історики приписували авторство

Г. Полетики (В. Іконников, О. Лазаревський), його синові Василю (В. Горленко, М. Драгоманов, І. Борщак) та ін.

Рукопис «Історія Русів» знайдено близько 1828 року в м. Гриневі Стародубського повіту Чернігівської губернії, тривалий час він поширювався в численних рукописних копіях. Уперше надрукований з однієї з таких копій (1846, Москва) самим О. Бодянським у «Чтениях Общества истории и древностей российских», потім окремою книгою; друга публікація здійснена в 1956 р. в Нью-Йорку (укр. переклад Д. Давиденка); третя – у 1991 р. в Києві (укр. переклад І. Драча). Цей твір великою мірою допоміг пробудженню національної свідомості в українському суспільстві. Він мав помітний вплив на творчість багатьох українських письменників та істориків (І. Срезневського, М. Костомарова, Є. Гребінки, П. Куліша, М. Маркевича, Т. Шевченка та ін.), а також представників російської творчої еліти (О. Пушкіна, М. Гоголя та ін.) і польської (М. Чайковського, Г. Треновського та ін.)

Гошовський Володимир Леонідович (25 вересня 1922р., Ужгород – 30 грудня 1996р., Львів) — український фольклорист, етномузиколог, засновник кібернетичної етномузикології; доктор філософії (1944), кандидат мистецтвознавства (1972).

Навчався у Празькому університеті в 1940-1944 роках: вивчав слов'янську філологію та етнографію, арабістику і музикознавство. Захистив дисертацію на тему «Етнографічний аналіз творчості М. В. Гоголя». У 1953 закінчив Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка за спеціальністю «гітара».

У 1946-1948 роках — науковий співробітник краєзнавчого музею в Ужгороді, викладач по класу народних інструментів в Ужгородській музичній школі

та Ужгородському училищі (1948-1953), старший викладач (згодом доцент) Львівської консерваторії (1961-1969), засновник кабінету музичної фольклористики при Львівській консерваторії (1966). У 1969-1974 роках – на творчій роботі: позаштатний редактор видавництва «Советский композитор», член Бюро Всесоюзної комісії народної музичної творчості Спілки композиторів. У 1975-1986 роках – старший науковий співробітник Інституту мистецтв АН Вірменії. З 1986 року – у Львові громадських засадах завідував на фольклорною секцією Обласного товариства охорони пам'яток історії та культури (1987-1989), заснував товариство «Рідна пісня» при Львівському фонді культури (1989-1990), працював на кафедрі фольклористики Львівського університету ім. І. Франка (1991–1994), організував Першу Міжнародну школу кібернетичної етномузикології та музичного карпатознавства (Ужгород, Дубриничі – 1993) та семінар «Народна пісня в кібернетичному просторі» (Львів – 1995). В останні роки свого життя, ставши відомим ученим, В. Гошовський не забував про рідне Закарпаття: в Ужгороді створив «Центр з вивчення народної музики Карпат». Основні музикознавчі праці: «Фольклор и кибернетика» (Советская музыка. – 1964. – № 11. – С. 74-83; № 12. – С. 83-89); «Принципы и методы систематизации и каталогизации народных песен в странах Европы» (Музфонд СССР. – Москва, 1966. – 74 с.); Украинские песни Закарпатья. (Советский композитор. – Москва, 1968. – 478 с.); «У истоков народной музыки славян. Очерки по музыкальному славяноведению». (Советский композитор. – Москва, 1971. – 304 с.); «Армянский Универсальный Структурно-Аналитический Каталог Музыкального Фольклора: Материалы». (Ереван, 1977. – 79 с.);

«К типологии армянской песни (Опыт исследования с помощью ЭВМ)».(Ереван, 1983. – 71 с.); «Знаки общности в мелодике «кочари»; Сравнительный семиологический анализ с помощью ЭВМ». (Баку: АН АзССР. – 1988. – 30 с.). В. Л. Гошовський став укладачем праць та автором коментарів до них: Квитка К.В. Избранные труды в двух томах /Составление и комментарии Гошовского В.Л. – Советский композитор. – Москва. – Т.1. – 1971. – 384 с. – Т.2. – 1973. – 424 с.; Квитка К.В. Музыкальный фольклор и музыкальная фольклористика на Кавказе (Из рукописного наследия ученого) / Составление и комментарии В.Л. Гошовского. – Ереван. – 2001. – 92 с.

Головацький Яків Федорович (1814 – 1888) – учений-славіст – фольклорист, етнограф, літературознавець, історик, бібліограф, мовознавець. У 1830-х роках навчався у Львівській духовній семінарії та університеті, духовній академії в місті Кошице та університеті в місті Пешті (Угорщина).

Серед найважливіших розвідок – «Поділ часу у русинів», «Очерк старославянського банословия, или Мифологии». У своїй збирацькій і дослідницькій фольклористично-етнографічній діяльності особливу увагу Я. Головацький приділяв регіону Українських Карпат («Мандрівка по Галицькій та Угорській Русі», «Великая Хорватия, или Галицько-Карпатська Русь»), разом із Вагилевичем заклав основи українського етнографічного карпатознавства.

Найвдалішим твором Я.Ф. Головацького є громадсько-культурний маніфест «Руський з руським повстрічався...», позначений щирістю почуттів і поетичністю вислову. У цьому творі, а також у поезії «Братові з-за Дунаю» письменник закликає наддніпрянських і наддністрянських українців до

єдності. Двовірш демонструє віру поета у «велику будучність» слов'янських народів.

У «Руській Трійці» втілено три основні типи героя: романтично-історична постать ватажка народних мас; романтично-психологічний тип непересічної індивідуальності, яка страждає в пошуках особистого щастя; просвітницько-романтичний тип сучасної освіченої молоді людини, яка прагне служити національно-культурному відродженню рідного народу.

Разом із братом І. Головацьким Я. Головацький підготував хронологічно другий – після «Русалки Дністрової» – західноукраїнський літературно-науковий альманах «Вінок русинам на обжинки», у двох книгах (Відень, 1846, 1847), у якому вміщено поезії, казку «Олена» та переклади М. Шашкевича; вірші, народні казки та небилиці, переклади сербських пісень і казок В. Даля, нарис про М. Шашкевича й ентографічні статті Я. Головацького; поетичні твори І. Вагилевича, І. Головацького, М. Устияновича, А. Могильницького, А. Лужецького, Л. Данкевича, К. Скоморівського; фольклорні матеріали.

Спробою введення в галицько-руську літературу народної мови став панегірик (вінок із дев'яти сонетів) І. Головацького «Піснь радостного голоса», присвячений російському цареві Миколі I з нагоди його візиту до Відня 1845 р. (опублікований у 1848 р.).

У 1848-1849 рр., з початком буржуазно-демократичної революції, яка в Австрійській імперії відразу ж призвела до скасування панщини й запровадження Конституції (1848), в Західній Україні почалося національно-культурне й літературне пожвавлення. 2 квітня 1848 р. у Львові представники буржуазії, чиновництва, інтелігенції та духовенства заснували постійно діючий орган – Головну руську

раду, яка вимагала від австрійських властей проведення буржуазних реформ у промисловості, сільському господарстві, соціальних відносинах і забезпечення умов для вільного національно-культурного розвитку галицьких українців. У відозві до українського народу від 10 травня 1848 р. Рада вперше офіційно проголосила галицьких русинів частиною українського народу. За свою відзнаку Головна руська рада взяла герб галицьких князів Романовичів (XIII ст.) – золотий лев на голубому тлі, – а національним визнала синьо-жовтий прапор (ці символічні барви «народу руського» оспівав М. Устиянович у вірші «Братки»).

Під тиском галицько-руської громадськості австрійський уряд дозволив викладання українською мовою в народних школах Східної Галичини й розпорядився ввести українську мову як обов'язковий предмет у тутешніх гімназіях (мовою викладання в них залишалася німецька). 1849 р. у Львівському університеті було відкрито кафедру української мови та літератури, професором якої став Я. Головацький. На хвилі революційного піднесення у Львові з'явилися перші українські часописи. Помітно активізувала літературний процес «Зоря галицька» – перша українська політична й літературно-художня газета, яку видавала Головна руська рада з 15 липня 1848 р.

Горленко Василь Петрович (13 січня 1853р., с. Ярошівка Прилуцького повіту (тепер с. Українське Талалаївського району Чернігівської області – 26 квітня 1907р., Санкт-Петербург (похований у с. Ярошівці) – письменник, літературний критик, мистецтвознавець, фольклорист.

Походив зі старовинного козацько-старшинського роду, що вів початок від прилуцького полковника Лазаря Горленка. Народився в заможній поміщицькій

сім'ї. Освіту здобув у 1-й Полтавській гімназії, Ніжинському ліцеї та Сорбоннському університеті (Париж).

На поч. 1880-х рр. повернувся на батьківщину, де заявив про себе як про завзятого українофіла. Активно співробітничав у «Киевской старине», збирав етнографічні й архівні матеріали. Автор численних оглядів української літератури, рецензій, характеристик, у яких наводив цінні фактичні дані. Писав статті на історично-побутові й етнографічні теми, був одним із перших збирачів та інтерпретаторів мистецьких скарбів Т.Г. Шевченка. Частина праць об'єднана в книгах «Южнорусские очерки и портреты» (1898 р.), «Отблески» (1905 р.). Решта літературної спадщини не зібрана до цього часу.

Перша збірка В. Горленка «Південноруські нариси і портрети» (1993) перевидана репринтним способом під назвою «Південноруські образи та портрети» (серія книжкових пам'яток «Українські пропілеї»). Тут уміщено такі розвідки, як «Батьківщина Гоголя», «Шевченко – живописець і гравер», «Дві поїздки з М. Костомаровим», «Україна в зображенні французів» та ін. У 1899 році виходить друга збірка — «Українські бувальщини», – що складалася з двох розділів: «Старовинні силуети» і «Художники». Вони являють собою біографічні розповіді про В. Боровиковського і Д. Левицького. Саме тут В.П. Горленко виразно підкреслив думку про естетичну обдарованість українського народу і виняткове значення вихідців з України у розвитку російського живопису XVIII століття.

У 1905 році в Петербурзі вийшла третя й остання книжка Василя Горленка «Відблиски: Замітки з словесності і мистецтва». У ній, як писав рецензент,

була «крапелька близького, рідного нам духу, українства». У «малоросійському циклі» знаходимо статтю про І. П. Котляревського, а також «Записки Пилипа Орлика». На сторінках свого улюбленого часопису Василь Горленко описав дві великі наукові подорожі по Україні, які він зробив разом із Миколою Костомаровим.

Усе життя В. Горленко цікавився новітньою українською літературою: центральними постаттями в його критичних студіях були І. Котляревський, Т. Шевченко, Панас Мирний, Іван Манжура, Іван Карпенко-Карий, Панько Куліш, Ганна Барвінок та інш. Він написав понад сто літературних оглядів та рецензій. Значне місце у творчості В. Горленка займала пропаганда українського театру.

Гнатюк Володимир Михайлович (1871р., Велеснів, Тернопільщина – 1926р., Львів) – етнограф, фольклорист, громадський діяч, секретар Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) (1899), член-кореспондент Петербурзької АН (1902), член Празької та Віденської академій наук, член-кореспондент Російської академії наук (1909), академік АН України (1924), голова Етнографічної комісії НТШ (1916), член ВУАН (1924), редактор «Літературно-наукового вісника», головний редактор «Етнографічного збірника» і «Матеріалів для української етнології», директор Української видавничої спілки, укладач кількох десятків фольклорних збірників.

Ще студентом Львівського університету В. Гнатюк зацікавився фольклором, згодом видав наукові праці про лемків закарпатської смуги та югославських русинів: «Руські в Бачці» (1898), «Русини в Угорщині» (1899), «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» (1900), «Словаки чи русини» (1901). Уклав і відредагував три

томи «Коломийок» (1905 – 1907), «Гаївки» (1909), «Колядки і щедрівки» (1914). Одним із перших видав збірки народної прози. Найвідоміші – двотомне видання «Галицько-руські народні легенди» (1902–1903), «Народні оповідання про опришків» (1910), дві книжки «Українських народних байок» (1916), «Як повстав світ. Народні легенди з історії природи й людського побуту» (1926) та ін.

Збірки укладено за тематичним принципом. Хоча В. Гнатюк послуговувався історико-хронологічним, територіальним принципами систематизації, однак намагався охопити твори певного жанру з усієї української етнографічної території.

У фольклористичних дослідженнях розглядав жанри й сюжети української народної творчості («Деякі уваги над байкою», 1916; «Українська народна словесність», 1917), народні звичаї («Купання й палення відьом у Галичині», 1912), міжнаціональні зв'язки у фольклорі («Словацький опришок Яношик в народній поезії», 1899), виступав із порівняльно-етнографічними розвідками, оглядами фольклорних новотворів («Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності», 1902; «Війна і народна поезія», 1917), зразків релігійного фольклору («Угро-руські духовні вірші», 1902; «Співаник з Грушова», 1903). Наголошував на необхідності використання наукових принципів систематизації фольклорних текстів, їх філологічної критики, дослідження явищ контамінації (об'єднання текстів) у фольклорі, друкування контамінованого тексту, зіставлення зразків фольклору з тематично спорідненими творами сусідніх народів тощо.

На думку чеського фольклориста Іржі Горака, за змістом, точністю запису і науковим рівнем праці В. Гнатюка мають світове значення.

Щороку 9 травня, у день народження фольклориста, вручають Всеукраїнську премію за збереження та охорону нематеріальної культурної спадщини.

Грушевська Катерина Михайлівна (1900р., Львів – 1943р., Темлаг; похована в Новосибірську) – етносоціолог, фольклорист, етнограф, культуролог, перекладач з європейських мов, секретар Українського соціологічного інституту у Відні (1919 – 1924), керівник Кабінету примітивної культури ВУАН (1925 – 1930), редактор часопису «Первісне громадянство і його пережитки в Україні» (1926 – 1930), дійсний член НТШ у Львові (з 1927).

В етнографічній праці «Примітивні оповідання, казки і байки Африки та Америки» (1923), у якій охарактеризовано тексти різних родів тамтешньої словесної творчості, К. Грушевська простежила діалектику переходу від міфу до фольклору. Однією з перших в українській науці вона звернулася до вивчення міфологічних основ фольклору й авторської літератури. Системні наукові погляди на фольклор виклала у збірці «З примітивної культури: Розвідки та доповіді» (1924).

Упродовж 1925–1927 рр. К. Грушевська керувала «екскурсійною етнографічною роботою», виклала методологію збирання етнографічного матеріалу, брала участь у колективних дослідженнях: «Огонь – його роля в економічному і соціальному побуті» (спільно з В. Кравченком), «Народний сонник» (виданий з ініціативи лондонського Антропологічного інституту), «Скотарство в світогляді й обряді української людності різних господарських зон» (спільно з Т. Гавриленком, В. Денигсенком, Л. Шевченко), «Вияснення вживання голого тіла як магічного засобу в жіночій господарстві»,

«Українське старецтво як професійний носій української пісні».

Важливий здобуток К. Грушевської – праці про український героїчний епос та його носіїв – кобзарів. Неоціненним народним скарбом дослідниця вважала думи. Її стараннями підготовлено до друку і видано два томи українських народних дум: 33 твори в 274 варіантах. Перший том побачив світ у 1927 р. в Києві (Державне видавництво України) і мав посвяту В. Антоновичу, М. Драгоманову і П. Житецькому.

У вступному розділі «Збирання і видавання дум в ХІХ і в початках ХХ віку» К. Грушевська охарактеризувала основні ознаки українських дум, виокремивши серед них думи невільницькі, про море, степ, лицарство, Хмельниччину і побуту; дійшла висновку про «соціальну основу думової поезії»; запропонувала соціологічну теорію українського героїчного епосу.

Обґрунтована К. Грушевською методика записування дум передбачає фіксування точних відомостей про час і місце запису, імені виконавця, його походження і належності до кобзарської школи. Чимало місця відведено долі кобзарів і лірників. Працю К. Грушевської високо оцінили Ф. Колесса, Є. Шабліовський, В. Перетц, О. Сластьон та ін.

Другий том корпусу українських дум вийшов у 1931р. У передмові («Деякі питання про народні думи») К. Грушевська розкрила окремі проблеми історіографії українського героїчного епосу, проаналізувала зауваження критиків щодо першого тому, висловила власну думку про походження й побутування терміна «дума», розкрила погляди відомих дослідників на кобзарство.

Напрацювання К. Грушевської потужно вплинули на розвиток думознавства за кордоном, що засвідчили

франкомовне (Париж, 1948) й англomовне (Торонто, 1979) видання українських дум.

Гуменюк Андрій Іванович (22 червня 1916р., с. Левківка Бердичівського повіту (нині Вінницька обл.)) – радянський музикознавець, фольклорист. У 1949 році закінчив Київську консерваторію по класу хорового диригування Г.Г. Верьовки, у 1952 – аспірантуру при Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (наук. кер. Ф.Є. Козицький), доктор мистецтвознавства (1971).

Із 1952 року – науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії, у 1958-1971рр. – старший науковий співробітник, із 1971р. завідував кафедрою народного хорового співу в Київському інституті культури.

Автор багатьох досліджень, книг, брошур, статей в періодиці з питань народного танцю, народної інструментальної музики і народних інструментів; укладач ряду збірників: Українські народні танцювальні мелодії (1955), Український народний хор (1955), Українські народні танці (мелодії) (1955); Українські народні музичні інструменти, інструментальні ансамблі і оркестри (1959); Історичні пісні (1961); серія «Народна творчість»; Українські народні танці (1962); Українські народні танці (1962, 1969 (разом з О.П. Лукіним і Т.С. Ткаченко); Українське народне багатоголосся (1963); Ігри і пісні (1963); серія «Народна творчість»; Народне хореографічне мистецтво України, (1963); Колядки і щедрівки (1965); серія «Народна творчість»; Жартівливі пісні (1967); серія «Народна творчість»; Украинские народные музыкальные инструменты. (1967); Українські народні музичні інструменти, (1967); Інструментальна музика, (1972); Український народний хор (метод. посіб.) (1968); Українські народні танці,

(1969); Танцювальні пісні (1970); серія «Народна творчість»; Інструментальна музика (1972); серія «Народна творчість».

А. Гуменюк брав участь у виданні багатотомної серії «Українська народна творчість» (видання у 6-ти томах).

Грица Софія Йосипівна (5 грудня 1932 р., Львів). Закінчила історико-теоретичний факультет Львівської консерваторії ім. М. Лисенка по класу народного артиста України професора С. Людкевича (1954) та аспірантуру в Київській консерваторії ім. П. Чайковського під кер. заслуж. діяча мистецтв, проф. Порфирія Козицького. Доктор мистецтвознавства (1981), лауреат Премії ім. Б. Асаф'єва (1991); професор (1993), лауреат премії ім. М.В. Лисенка (1999), премії ім. Ф.М. Колесси (1999), музикознавець, етномузиколог, член-кореспондент Академії мистецтв України (2009).

Автор численних наукових праць і видань: З консерваторських років почала займатися фольклористикою: була залучена до впорядкування оособистого архіву академіка Ф. М. Колесси, складання бібліографії його праць і музичних творів, що стало логічним підґрунтям для вибору теми дисертаційної роботи – «Музично-фольклористична діяльність Ф. М. Колесси» і видання першої монографії «Ф.М. Колесса» (К., 1962). Послідовниця теоретичних принципів видатного вченого-славіста, С. Грица з початку самостійної наукової діяльності виявила інтерес до славістики, до порівняльного методу досліджень, про що свідчать її перша монографія і перші розвідки: «Питання слов'янських взаємин в українській музичній фольклористиці», (1963), «Українські балади Закарпаття та їх інтонаційна спільність з баладами сусідніх слов'янських народів» (1964), розвідки про Людвіка

Кубу (Основоположник музикальної славістики //Советская музыка. – 1965. – № 6), відгуки на фольклорні видання в Чехії, Словаччині, Росії, Білорусії, стаття «Спільність мелодичних типів у слов'янській пісенності Карпат» (НТЕ. – 1966. – № 3), участь у підготовці бібліографічного видання «Musikethnologische Jahrbibliographie Europas» (1966-1976). С. Гриці належать оглядові нариси з музичної славістики – Сьогочасна слов'янська музична фольклористика (НТЕ. – 1968. – № 1); в галузі класифікації фольклору – «Принципи класифікації і наукового видання української словесно-музичної творчості на сучасному етапі» у співавт. із О.І. Деєм (доповідь на VI Міжнар. з'їзді славістів, 1968).

У 1973 р. С. Грица опублікувала листи видатного польського етнолога і лінгвіста К. Мошинського до Ф. Колесси в справі дослідження фольклору Полісся (Слов'янське літературознавство і фольклористика. – Вип. 10), видала фундаментальний збірник «Музичний фольклор з Полісся у записах Ф. Колесси та К. Мошинського» (1995); монографію «Мелос української народної епіки», К., 1979, доповнила перевиданням рос. мовою «Украинская песенная эпика» (М., 1990), у якій українські думи розглядаються як продовження билинного епосу Київської Русі; «Песенна парадигма» // Български фольклор, 1978.; окремі роботи: «Межэтнические связи в фольклоре пограничий» (Национальные традиции и процесс интернационализации в сфере художественной культуры». – К., 1987), «Функции словесного и музыкального языка в условиях фольклорных контактов» (Історія, культура, фольклористика та етнографія слов'янських народів; виступ на Міжнародному з'їзді славістів (Софія, вересень, 1988). –

К., 1988), «Типология строфики славянской баллады» (Современные славянские культуры: развитие, взаимодействие, международный контекст. – К., 1982).

До дослідження міжетнічних зв'язків С. Грица залучає не тільки фольклор як такий, але й історичний контекст його розвитку (напр. розвідка «Українські думи в міжетнічному діалозі» (Родовід. – 1995, № 11. – С. 68-81). Порівняльний напрям характерний і для її соціологічних досліджень, які вона проводила в «інтегрованому» середовищі (термін, введений нею в українську фольклористику) на Чорнобильській АЕС, Бурштинській та Новодністровській ДРЕС з увагою до пісенної творчості не тільки українських робітників і службовців, але й представників інших національних груп, які працювали на названих об'єктах: «Фольклор как специфическая форма духовной культуры: Сущность, структура, функции» (Соц. культура и художественная активность масс. – К., 1984. – С. 69 – 127), «Социологическое направление в этномузыкологии» (Проблемы музыкальной культуры. – К.: Музична Україна, 1987).

С.Грица – автор близько 300 наукових праць. В останніх виданнях збірників її праць – «Фольклор у просторі та часі» (2000) та «Трансмісія фольклорної традиції» (2002) – вагоме місце в системі структурно-типологічного і функціонального напрямів авторських досліджень посідають проблеми славістики.

Дей Олексій Іванович (1921р., Синявка, Чернігівщина – 1986р., Київ) – фольклорист, етнограф, літературознавець, журналіст, книгознавець, доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського (1962 –1986), головний редактор журналу «Народна творчість та

етнографія», головний редактор п'ятдесяти томного видання «Українська народна творчість», автор понад 400 праць із фольклористики, літературознавства, історії журналістики, книгодрукування, пресознавства, співу.

Упорядник збірників: «Ігри та пісні: Весняно-літня поезія трудового року» (1963), «Танцювальні пісні» (1970), «Співанки-хроніки» (1972), «Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського» (1974), «Народні пісні в записах Марка Вовчка» (1979), «Народні пісні в записах Марка Вовчка та Опанаса Марковича» (1983), «Народні пісні в записах І. Нечуя-Левицького» (1985) та ін.

Найпомітніші фольклористичні праці О. Дея: «Сторінки з історії української фольклористики» (1975), «Народнопісенні жанри» (1977, 1983), «Спілкування митців з народною поезією» (1981), «Українська народна балада» (1986) тощо. Фольклорним питанням у творчості Т. Шевченка присвячено праці «Ще одна народна пісня, використана Шевченком» (1971), «Пісня про Тараса Шевченка» (1986), розділ з книги «На крилах народної пісні» (1986).

У монографії «Поетика української народної пісні» (1978) О. Дей проаналізував композиційні принципи і засоби української народної пісенності. Основними композиційними принципами народної лірики він назвав: 1) принцип об'єктивно-логічної й асоціативної послідовності (композиція природно-подійної послідовності, послідовність амебейного типу, асоціативний «ланцюговий зв'язок», ступеневе звуження образу, однорядне нанизування і ступенювання об'єктів дій); 2) принцип виокремлення одиничного (виокремлення головного персонажа, слов'янська антитеза, стилістичні засоби виокремлення

одиночного і нагромадження якості чи дії); 3) принцип поляризації (поєднання поляризації з гіперболізацією, стилістичні фігури апофазії, поляризовані зачини тощо). За твердженням ученого, наявність у народній ліриці традиційних стабільних мікроструктурних одиниць і блоків полегшує процес створення пісні як композиційно-сислової цілісності, її запам'ятовування і відтворення. На його думку, динамічність і взаємодія композиційних принципів уможлиблюють імпровізацію в межах структур різного рівня.

Доленга-Ходаковський Зоріан (Чарноцький Адам) (1784р., Підгайне Мінського воєводства – 1825р., Тверська губернія) – польський і український фольклорист, етнограф, археолог, один з перших дослідників давньо-слов'янських городищ, член-кореспондент Товариства друзів наук у Варшаві (1819), член петербурзького Вільного товариства любителів російської словесності (1819), Московського товариства історії й старожитностей російських (1820), автор досліджень з історичної географії, топоніміки, археології, етнографії, фольклористики, історії і культури давніх слов'ян.

У пошуках матеріалів зі слов'янської давнини Зоріан Доленга-Ходаковський відвідав різні регіони Польщі, Білорусі, України (Волинь, Поділля, Київщину, Полтавщину, Чернігівщину, Галичину), північні райони Росії. Записи фольклорних текстів ученого містять чимало рідкісних, уперше задокументованих зразків, його стараннями зібрано майже 3000 текстів пісень, із них більше 2000 українських.

Після експедиції західними регіонами України написав програмну працю «Про Слов'янщину до прийняття християнства» (1813), у якій розглянув народну поетичну творчість як цінне джерело для характеристи-

ки давньої історії слов'янства. Автор стверджував, що пісні – це «дзвінкий голос історії, душа народу». Цінними для слов'янського народознавства є теоретичні дослідження Зоріана Доленги-Ходановського: «Проект наукової подорожі по Росії для пояснення старовинної слов'янської історії» (1820), «Про галицькі пісні» (1825) та інші.

М. Сумцов назвав Зоріана Доленгу-Ходаковського «піонером української етнографії». Високо цінували працю вченого М. Максимович, О. Бодянський, П. Куліш, В. Гнатюк, П. Шафарик, М. Гоголь, М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький. Однак з фольклорного зібрання Зоріана Доленги-Ходаковського за його життя було надруковано лише кілька українських, польських і білоруських пісень у польському часописі (1818) та в російських журналах «Сын Отечества» (1820), «Вестник Европы» (1820). Тільки в 1973 р. польські науковці впорядкували книжку Доленги-Ходаковського, до якої ввійшло 206 польських пісень; а в 1974 р. в Україні побачило світ унікальне видання «Українські народні пісні в записях Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся)», яке вміщувало майже 2000 творів.

Драгоманов Михайло Петрович (1841р., Гадяч, Полтавщина – 1895р., Софія, Болгарія) – публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист, громадський діяч. Доцент Університету Св. Володимира у Києві (1870), професор Вищої школи у Софії (1889), один з організаторів осередку української інтелігенції «Стара громада» в Києві, автор понад 50 праць із фольклористики й етнографії.

Фольклористичні дослідження М. Драгоманов розпочав у 60-ті роки XIX ст., вніс у розвиток фольклори-

стики струмись «європеїзму», розширив дослідницькі студії за межі української етнокультури. У народній поезії він вбачав відображення психології народу. Написав праці: «Україна в її словесності» (1870), «Нові українські пісні про громадські справи (1764–1880)» (1881), «Політичні пісні українського народу XVIII–XIX ст. з увагами М. Драгоманова» (1883–1885), «Українські пісні про волю селян» (1887), «Фатальна вдова (карно-психологічна тема в народній пісні)» (1888), «Псування українських народних пісень» (1893) та ін.

Аналізуючи українську історичну пісенність як цілісний організм духовності і громадянських устремлень нації, М. Драгоманов наголосив на важливості народної творчості для наукового оцінювання вітчизняної історії. За його твердженням, бездержавність, глибокі національні суперечності, героїчні сторінки Запорозької Січі, особливість козацького побуту наклали на народну творчість «певну енергію», притаманну всім регіонам України.

Значним внеском в історію слов'янської фольклористики стало видання збірника «Історичні пісні малоруського народу з поясненнями В. Антоновича і М. Драгоманова» (1874–1875). У ньому осмислено трансформацію історичних елементів у народній пісні, виявлено й проаналізовано твори-фальсифікати, обґрунтовано вплив лицарського періоду на еволюцію українських пісень.

У наукових розвідках М. Драгоманов досліджував міграцію історичних і міфологічних мотивів, що увиразнювало еволюцію фольклорних жанрів, асиміляційні процеси в українському фольклорі під впливом інонаціональних елементів: «Корделія-замурза» (1884), «Байка Богдана Хмельницького» (1886), «Турецькі

анекдоти в українській народній словесності» (1886), «Слов'янські варіанти одної євангельської легенди» (1890), «Слов'янські оповідання про пожертвування власної дитини» (1889).

У своїх студіях М. Драгоманов послуговувався культурно-історичним методом з теорією запозичень. Водночас надмірне захоплення компаративістськими підходами, прагнення будь-що відшукати єдиний «перший» твір іноді приводили його до методологічних хиб, про що свого часу зауважували І. Франко, Б. Грінченко, М. Сумцов та ін.

Житецький Павло Гнатович (4 січня 1837р. (23.12.1836), Кременчуг – 18(5).03.1911р., Київ) – філолог, педагог, громадський діяч. Навчався в Полтавській духовній семінарії, Київській духовній академії та Київському університеті, який закінчив 1864 року, читав курс російської мови і літератури в середніх і вищих закладах України та Росії.

П. Г. Житецький розпочав свій літературний шлях 1862 року в журналі «Основа». Автор численних праць з історії літератури, мови, фольклору. Його перу належать статті і монографії: «Опис Пересопницького рукопису» (1876), «Про мову і поетичний стиль народних малоросійських дум» (1892), «Нариси з історії поезії» (1898), «Енеїда» І. П. Котляревського й найдавніший список її» (окреме видання 1900 року вийшло з посвятою місту Полтава) та ін. Ці праці є видатним внеском в українську науку і культуру.

У 1880-1882 рр. П. Житецький викладав у Петербурзькому університеті, потім повернувся до Києва, де раніше йому було відмовлено в кафедрі.

За видатні заслуги в галузі філології Петербурзька Академія наук у 1898 році обрала П. Г. Житецького своїм членом-кореспондентом. Незадовго до смерті

вченого Київський університет визнав його гідним докторського ступення, але, як писав С. Єфремов, «було вже пізно: сили пішли на боротьбу з житейськими незгодами». У 1903 – 1911 роках Павло Гнатович став почесним членом Полтавської ученої Архівної комісії. Микола Лисенко назвав його «гросмейстером від філології». А Сергій Єфремов про П. Житецького написав: «Видатний український учений. Разом з тим був і живим, чутливим громадянином своєї батьківщини, який болів її болями, хто на собі відчув до певної міри її гірку долю... Його особистість, погляди і діяльність заслуговують якнайширшої популярності».

Перший історик української літературної мови, П.Г. Житецький написав близько 30 праць, якісно новаторських і таких, що визначали дальший шлях розвитку української лінгвістики. Серед них, зокрема: «Енеїда» Котляревського в зв'язку з оглядом української літератури XVIII ст.», «Нарис літературної історії української мови в XVII ст.», «Про українські народні думи» та ін.

Вагомим є внесок П. Г. Житецького в Шевченкіану. Свого часу без нього не відбувався жодний захід, пов'язаний із виданням творів поета та вшануванням його пам'яті. Він консультував із питань орфографії празьке видання «Кобзаря» у двох томах (1876), підштовхнув А. Козачковського до написання спогадів про зустрічі з Т. Г. Шевченком, виступав на днях пам'яті поета, даючи оцінку його творчості. П. Житецького було обрано дійсним членом Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка. З 1908 року він став доктором філології.

Сучасники вважали, що як наукова величина П. Г. Житецький був «використаний» не повністю. Але широко розгорнувся його талант як вихователя,

«учителя вчителів», зокрема під час роботи в Колегії Павла Галагана. У 1912 році в «Щорічнику» цього закладу С. Єфремов написав: «Його учні зберігали пам'ять про нього, як про світлого «учителя життя», який «заклав перші ростки свідомого ставлення до науки і життя».

Восени 1986 року в Полтаві (у приміщенні педінституту) відбулася наукова конференція з нагоди 150-річчя П. Г. Житецького. Її учасниками були відомі вчені-мовознавці А. Бурячок, М. Жовтобрюх, В. Чабаненко, В. Плачинда (автор монографії «Павло Гнатович Житецький», 1987) та ін.

Іваницький Анатолій Іванович (2 червня 1936р., м.Нікополь на Дніпропетровщині). Закінчив Київську консерваторію, аспірантуру відділу фольклористики ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. У 1973 році захистив кандидатську дисертацію «Композиційні особливості взаємодії слова і музики в українській народній пісні», у 1991 році – докторську дисертацію «Українська народна музична культура» (за сумою праць).

Провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, член Національної спілки композиторів України. Нагороджений дипломом Міністерства вищої та середньої освіти «За досягнення в навчально-виховній та науково-методичній роботі» (1991р.); у 1990-х роках на українському радіо А. Іваницький вів авторські програми «Розкази, бандуро» і «Фольклорна скарбниця».

Упорядкував музичні матеріали збірників: «Чумацькі пісні» (К., 1976, 1989), «Весільні пісні. Кн. 1» (К.: 1982), «Балади» (К.: 1987, 1988), видав наукові

праці Климента Квітки (Вибрані статті. – К., 1985, 1986) та його листування з Філаретом Колесою (ЗНТШ, 1992). Автор монографій та навчальних посібників: «Українська народна музична творчість» (К.: 1990, 1999), «Українська музична фольклористика: методологія і методика (К.: 1997), «С. Й. Грица (творчий портрет).» (К.: 2002); «Основи логіки музичної форми: проблеми походження музики» (К.: 2003).

Навчальні посібники, підручники і типові програми А.Іваницького з музично-фольклористичних дисциплін рекомендовані Міністерством культури і мистецтв та Міністерством освіти і науки України для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації, що забезпечило нормативну науково-навчальну базу вивчення українського фольклору та фольклористики у вищих і середніх музичних навчальних закладах України.

Основні наукові праці: «Українська музична фольклористика (методологія і методика)»: Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1997. – 392 с. + іл. вкл.; «Український музичний фольклор». Підручник для вищих учбових закладів. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.; «Основи логіки музичної форми (проблеми походження музики)»: Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2003. – 180 с. + 40 нот. прикл., схеми; «Чумацькі пісні. Пісенник». / Упоряд. А. Іваницький. – К.: Музична Україна, 1989. – 246 с.; «Квітка К. Українські народні мелодії». Ч. 1. Збірник / Упоряд. та ред. А. І. Іваницького: Наукове видання. – К., 2005. – 480 с. з нот.; «Квітка К. Українські народні мелодії». Ч.2: Коментар / Упоряд. та ред. А. Іваницького. – К.: Поліграф Консалтинг, 2005. – С. 383, з нот. + фото. Наукове видання.; Іваницький А. «Історична Хотинщина: Музично-етнографічне дослідження».

Збірник фольклору. Наукове видання. – Вінниця: Нова книга, 2007. – С. 576, нот., фото.

Колесса Філарет Михайлович (1871р., Татарське, Львівщина – 4 березня 1947р., Львів) – етнограф, фольклорист, композитор, літературознавець, основоположник українського етнографічного музикознавства, дійсний член НТШ (1909), ВУАН (1929), директор Державного музею етнографії у Львові (1940), керівник Львівського відділу Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук УРСР (1940), учасник міжнародних конгресів фольклористів, музикознавців і філологів (Прага, Варшава, Відень, Антверпен), автор теоретичних студій «Українська народна пісня у найновішій фазі свого розвитку» (1928), «Українська народна пісня на переломі XVII–XVIII вв.» (1928), «Балада про дочку-пташку в слов'янській народній поезії» (1936–1937), «Українська усна словесність» (1938) та ін.

Основна проблематика праці Ф. Колесси «Про вагу наукових дослідів над усною словесністю» (1922) – визначення фольклористики як науки; історія виникнення науки про усну словесність, її джерела; школи і методи світової фольклористики; значення історико-порівняльного методу в дослідженні народної творчості; індивідуальне та колективне у фольклорі; синкретизм у народній творчості; національна специфіка українського фольклору; класифікація жанрів усної словесності; безперервність творчого процесу; фольклорні новотвори та інш.

Унікальні знання викладено в підручнику «Українська усна словесність», де багато уваги приділено характеристиці ритміки, мелодики, символіки українських пісень і пов'язаної з ними віршової структури.

Ф. Колесса пропагував комплексний підхід до студіювання українського фольклору, особливостей застосування конкретних методів дослідження уснопоетичних творів. Ознак колективності, на його думку, твір набуває в процесі усного побутування. Найважливішим він вважав історико-порівняльний метод. Засобами компаративістського аналізу намагався охарактеризувати роль фольклорної традиції, яка, освоюючи мандрівний уснопоетичний твір, перелицьовувала його відповідно до національних ознак; заперечував ідею колективної генези фольклору, обстоював індивідуальне начало усної творчості.

Основні праці: «Огляд українсько-руської народної поезії» (1905); «Ритміка українських народних пісень» (1906-1907); «Мелодії українських народних дум» (1910-1913); «Наверстування і характерні признаки українських народних мелодій» (1913-1914); «Українські народні думи у відношенні до пісень, віршів і походження голосінь» (1920-1921); «Про генезу українських народних дум» (1921); «Народні пісні з південного Підкарпаття» (1923); «Речитативні форми в українській народній поезії» (1925); «Українські народні пісні на переломі 17-18 ст.» (1928); «Народні пісні з галицької Лемківщині» (1929); «Українська усна словесність» (1938); «Народні пісенні мелодії українського Закарпаття» (1946).

Написав хори: «Ой умер старий батько», «Утоптала стежечку», «Якби мені черевики», «Було колись на Україні» (всі на сл. Т.Шевченка) та ін.; зробив обробку українських народних пісень-в'язанок: «Вулиця» (1895), «Обжинки» (1898), «Гагілки» (1900); видав збірник «Наша дума» (1902) та ін.; «Воєнні квартети» для вокального квартету, чоловічих і жіночих хорів (1915), «Марш українських стрільців»

(сл. О. Маковея, 1915); «Я русин бил» (сл. О. Духновича, 1928) та ін.; обробки українських народних пісень для дітей. Залишилася у рукописі незавершеною «Історія української етнографії».

Квітка Климент Васильович (23 січня (4 лютого) 1880р., Хмелів, (нині Сумської області) – 19 вересня 1953р., Москва) – український музикознавець, фольклорист. У 1907 році одружився з Лесею Українкою (Лариса Петрівна Косач).

Народився в родині нащадків українських козаків, з 5-ти років виховувався в сім'ї київських міщан Карпових, навчався в Київському Музичному училищі Російського музичного товариства в класі фортепіано Григорія Ходоровського, далі продовжував свою освіту в Київському університеті Святого Володимира (нині – Національний університет ім. Т. Шевченка).

Із юних років почав займатися збором народних мелодій; у 1902 році видав перший збірник народних пісень; пізніше з'явилися його наукові дослідження («Матеріали для вивчення мелодійного складу українських пісень, розташовані за системою П. Сокальського»).

У 1902 р. закінчив юридичний факультет, працював у Тифліському окружному суді. У 1908 р. разом із О. Сластіоном К. Квітка записав мелодії українських народних дум. Працював у Міністерстві освіти та Міністерстві юстиції Центральної ради (1917–1918рр.), у 1918 – рахівник у місті Юзовка (теперішній Донецьк). Із 1920 по 1933рр. – співробітник Академії наук Української РСР, де організував Кабінет музичної етнографії (1922р.), одночасно – викладач Київського вищого музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка.

За вісім років опублікував близько 40 наукових досліджень, докладних рецензій, безліч збірників народної музики. У 1933р. у зв'язку з політичними звинуваченнями К.Квітку було звільнено з місця роботи, і він переїздить до Москви, де розпочинає викладацьку діяльність у Московській консерваторії (читає курс музики народів СРСР, з 1933р. – як професор).

У 1934 р. К.Квітку вдруге заарештовують і ув'язнюють у таборі «Карлаг» (Казахстан), звідки він звільнився в 1936р.).Із 1936р. працював у Московській консерваторії на посаді професора, завідувача Кабінету народної музики, керівника фольклорної секції Науково-дослідного інституту при Московській консерваторії (1937 – 1945р.); із 1949р. до кінця життя – науковий керівник заснованого ним Кабінету вивчення музичної творчості народів СРСР (нині Науковий центр народної музики ім. К. Квітки).

К.Квітка зібрав понад 6000 народних пісень (переважно українських), понад 200 із них використали українські та російські композитори як теми для симфонічно-інструментальних творів; чимало записів зробив із голосу Лесі Українки. Більшу частину наукової спадщини К. Квітки становлять новаторські теоретичні розробки з методології дослідження календарних пісень і народної інструментальної традиції, розробки нової методики польової роботи, теоретичних основ етномузичної соціології та історико-порівняльного вивчення музики.

К. Квітка заклав основи сучасної музично-фольклористичної педагогіки; вважається засновником етнофонії, йому належить найдосконаліша в світовій етномузикології методика ритмоструктурної типології музичного фольклору та важливі відкриття в області

походження і поширення первісних звукорядів, хроматизмів, ритмічних архетипів.

Статтями «Фольклористична спадщина Миколи Лисенка», «Порфирій Демуцький» та «М. Лисенко як збирач народних пісень» К. Квітка заклав історико-критичну й текстологічну базу української фольклористики (перші дві статті перевидано з цензурними купюрами у 1986 р.). К. Квітка автор праць: «Українські народні мелодії» (Укр. наук. т-во у Києві. Етногр. Зб. Т. II. – К.: Слово, 1922. – 236с.); «Потреби в справі дослідження народної музики на Україні» (Музика. – 1925. – №2 – 3. – С. 116 – 117); «Вступні уваги до музично-етнографічних студій, (Записки Етнографічного товариства УАН: К.: 1925).

У різні роки з його наукової спадщини було видано праці: Квітка К.В. Вибрані статті. У 2-х частинах (Упоряд., передм. та комент. А.І. Іваницького. - Ч.1. К.: 1985; Ч.2. К.: 1986); Квітка К.В. Избр. тр.: В 2-х т. (Сост. и комент. В.И. Гошовского. – М.: Советский композитор, 1971. – Т.1. – 384с.; М.: 1973. – Т.2. – 423с.); Квітка К. Українські народні мелодії. (Ч. 1. Збірник / Упоряд. та ред. А. І. Іваницького: Наукове видання. – К., 2005. – 480 с. з нотами); Квітка К. Українські народні мелодії. (Ч.2: Коментар / Упоряд. та ред. А. Іваницького. – К.: Поліграф Консалтинг, 2005. – С. 383, з нот. + фото. Наукове видання).

Написане К.В.Квіткою до 1970-х років, залишилося в рукописах. Справжнє визнання вченого-новатора розпочалося лише з останньої чверті ХХ ст.

Кирдан Борис Петрович (25 вересня 1922р., с. Ганно-Леонтовичеве, Кіровоградська область, – (невід., Москва) - український і російський фольклорист, літературознавець, доктор філологічних наук (1968). Закінчив філологічний факультет Московського

університету (1951); у 1967 році захистив докторську дисертацію «Украинский народный эпос» (була опублікована в 1965 році).

Фольклористичну діяльність розпочав у 1953р. Його роботи присвячені передусім історії українського фольклору і проблемам сучасної народної поезії. Працював у Інституті світової літератури АН СРСР (1953-1983), із 1983 – професор.

Автор численних праць: «Українські народні думи XV – поч. XVIIст.» (М.: 1962); «Український народний епос». (К.: 1965); «Українські народні думи». («ВЛ». – 1963. – №2); «Жемчужины героического эпоса» (Радуга. – 1973. – №12); «Збирачі народної поезії. З історії української фольклористики XIXст.». (М., 1974); «Народні спіці музиканти України» (К., 1980); «Кобзарі» (К., 1980); К. В. Квітка Вибрані статті (ч.1, 1985; ч.2, – 1986); Дослідження про думи (Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 6) та ін.

Кирчів Роман Федорович (14 квітня 1930р., с. Корчин Сколівського р-ну Львівської обл.). Закінчив Львівський педагогічний інститут у 1953 р., працював учителем, навчався в аспірантурі; кандидатську дисертацію «Комедії Івана Франка» захистив у 1961 р., докторську – «Український фольклор у польській літературі епохи романтизму» – у 1980 р. Доктор філологічних наук, професор, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка. Працював науковим співробітником Інституту суспільних наук АН УРСР (1958-1972 рр.) і за сумісництвом (погодинно) у Львівському університеті ім. І. Франка. З 1972 р. і до сьогодні – старший науковий співробітник, завідувач відділу, провідний науковий співробітник Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та

етнографії ім. М. Рильського АН УРСР (з 1992 р. – Інститут народознавства НАН України у Львові).

Автор більше 500 опублікованих праць із літературознавства, фольклористики, етнографії, історії українського театру, в тому числі: 11 монографій, 8 збірників; співавтор ряду колективних монографій і збірників, 3-х вузівських навчальних посібників («Етнографія України» (1994, 2005), «Українське народознавство» (1994, 2004). Підготував до друку і частково опублікував монографічні дослідження «Двадцять століття в українському фольклорі» та «Історія української фольклористики (романтичний період)».

Основні праці: «Комедії Івана Франка» (К.: вид-во АН УРСР, 1961); «Україна в польських альманахах доби романтизму» (К.: Наукова думка. 1965); «Український фольклор у польській літературі» (К.: Наукова думка. 1971); «Етнографічне дослідження Бойківщини» (К.: Наукова думка. 1978); «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці» (К.: Наукова думка. 1990); «Із фольклорних регіонів України» (Львів, 2002).

Костомаров Микола Іванович (1817р., Воронежська губернія – 1885р., Санкт-Петербург) – історик, поет-романтик, етнограф, фольклорист, громадський діяч, засновник та ідеолог Кирило-Мефодіївського братства, автор майже 300 наукових досліджень, критичних і полемічних статей, серед яких: «Про цикли весняних пісень в народній українській поезії» (1843), «Дві руські народності» (1861), «Історичне значення української народної пісенної творчості» (1872), «Синтез космічного світогляду слов'янського і українського» (1872), «Історія козацтва в пам'ятках української народної пісенної творчості»

(1880), «Сімейний побут у творах української народної пісенності» (1890) та ін.

М. Костомаров досліджував природу міфу, роль символу в житті народу. За його словами, дух народу, який є основою поступу, найяскравіше виявляється в міфах, народній творчості, пісенних символах; пісня – це особливості менталітету народу, висловлені в художній формі; для дослідника народна пісня – своєрідний літопис подій, за яким можна вивчати минуле, джерело відомостей про суспільний устрій, сімейний побут, звичаї народу.

Символіку і міфологію М. Костомаров вважав кодовим знаком світобачення народу, продуктами колективної людської свідомості, закоріненими в реальне життя. У системі символів він розрізняв історико-генетичні (беруть початок у міфологічній свідомості) – символи природного походження; символи, що ґрунтуються на історичному використанні певного предмета; символи, основою яких є давні міфічні повір'я); тематично-семантичні символи, засновані на давніх міфологічних віруваннях, практичному значенні рослинного і тваринного світів у житті народу (символи світил, небесних і земних стихій з їх феноменами; символи місцевості; символи-копалини; символи рослинного і тваринного світів). Досліджував зосереджену в народних піснях тваринну і рослинну символіку.

Важливим етапом у вивченні міфології в Україні і Росії стала праця М. Костомарова «Слов'янська міфологія» (1847).

Його погляди на народну поезію і міфологію як основу літератури розвинув О. Потебня в дослідженні «Із записок з теорії словесності».

Кримський Агатангел Юхимович (1871р., Володимир-Волинський, Волинь – 1942р., Кустанай, Казахстан) – історик, славіст, письменник, перекладач творів з арабської, перської, німецької, турецької та інших мов, мовознавець, літературознавець, етнограф, фольклорист, автор майже 1000 наукових праць, 26 томів монографій зі сходознавства, організатор Академії наук України (1918), її незмінний секретар і голова історико-філологічного відділу (до 1929р.), керівник Інституту сходознавства в Києві, поліглот (володів майже 60 мовами).

Перші записи фольклорних творів А. Кримський зробив у 90-ті роки XIX ст. на Звенигородщині, куди переїхала родина. Тоді ж почав рецензувати фольклорні видання («Руські билини старого і нового запису». – 1894; за редакцією М. Тихонравова і Вс. Міллера; «Матеріали з етнографії Новоросійського краю» В. Ястребова, 1894; «Етнографічні матеріали» Б. Грінченка, 1895, 1897 тощо).

Особливу увагу звертав на питання класифікації і систематизації народної творчості, науковий апарат, відображення живих ознак мови в публікаціях фольклору. Виступав проти однобокого і звуженого трактування фольклорних явищ поза їх історичними зв'язками і взаємодією культур різних народів. Дотримувався теорії й методики міграційного напрямку народної прози; пісенність розглядав на основі соціально-історичних критеріїв. У рефераті зі збірки «Розвідки, статті та замітки» (1928) виокремив історичні пісні, відвівши їм проміжне місце між ліричною та епічною поезією. Серед ліричних пісень розрізняв релігійно-філософсько-етичні, що віддзеркалюють вищі духовні інтереси людини, а також житейсько-побутові, жартівливі,

гумористичні пісні (сатиричні, скептичні, насмішкуваті).

Нагромаджений на Черкащині матеріал А. Кримський систематизував у фольклорній збірці «Звенигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного» (1928), написав серію праць про фольклор Сходу, найвідоміші з яких – «Міжнародна казка про щасливого самозванця-угадька» (1900), «Дослідження про 1001 ніч, її структуру, виникнення і розвиток» (1904), «Сім отроків ефеських, які сплять» (1914) тощо.

Ім'я А. Кримського внесено до затвердженого XVI сесією Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО переліку видатних діячів світу; його присвоєно Інституту сходознавства НАН України.

Куліш Пантелеймон Олександрович (1819 р., Вороніж (нині Сумщина) – 1897р., Мотронівка, Чернігівщина) – письменник, фольклорист, етнограф, перекладач, критик, редактор, видавець.

За оцінкою І. Франка, в історії української етнографії ім'я Куліша тривко зафіксоване його «Записками о Южной Руси». Два томи відомої праці побачили світ протягом 1856 – 1857 рр. Тут автор уперше використав створену ним орфографію, названу згодом «кулішівкою», заклавши основи сучасного українського фонетичного правопису (задумувалося видання як енциклопедія «свідчень про народ, який говорить мовою південноруською»). У «Записках» знайшли своє місце народні перлини, наукові студії автора, переклади, твори письменників-сучасників.

У першому томі П. Куліш умістив прозові твори зі збірки «Українські народні перекази» (1847), думи і пісні, вказав на важливість запису дум у реальному побутуванні. Тут є його міркування про кобзарів і

лірників, роздуми про історичну місію збирачів усної творчості. Тексти систематизовано за співаками й оповідачами, подано детальні характеристики їхнього побуту і виконавської майстерності.

Другий том охоплює фольклорні, етнографічні, історичні, мовознавчі та літературно-художні матеріали, що уподібнює його до хрестоматії, антології, збірника історичних актів.

Як зауважив Л. Білецький, «Записки» П. Куліша переконують, що народні твори – жива історія народного духу; вони найкраще зберегли ідеалізм глибокоморальної душі українця; на їх основі має віродитися українська поезія.

Чимало ідей П. Куліша залишаються продуктивними й у наш час.

Людкевич Станіслав Пилипович (24.01.1879 р.), містечко Ярослав, Західна Україна (зараз входить до складу Польщі – вересень, 1979 р., Львів) – видатний композитор, музикознавець, фольклорист, педагог і музично-громадський діяч.

Навчався у початковій школі та гімназії м. Ярослава. Закінчуючи цей заклад, уже мав у своєму композиторському доробку ряд творів: хори «Гамалія», «Поклик до слов'ян», 7 п'єс для фортепіано, зокрема, «Пересторога матері», «Заколисана пісня», «Тихий вечір» (на тему Й. Брамса). Мініатюри С.П. Людкевича щирі, ліричні, пройняті українськими народно-пісенними інтонаціями.

Творче життя розпочав наприкінці XIX ст. Приїхавши до Львова (1898р), узяв активну участь в організації ювілейного вечора І.Франка (виступив як диригент і композитор, на концерті прозвучав хор на гімн І.Франка «Вічний революціонер», свій творчий

шлях С.П. Людкевич завершив через 80 років після цього пам'ятного вечора).

Із 1898р. по 1901р. С.П. Людкевич навчається у Львівському університеті на філологічному факультеті. Після його закінчення викладає українську мову в одній із гімназій Львова (перед цим працює в Музично-драматичному інституті ім. Лисенка), готує до друку «Галицько-руські народні мелодії», виступає з музикознавчими статтями, рецензіями тощо.

У 1903-1904рр. композитор знаходиться на військовій службі у Відні.; згодом (1907р.) пише докторську дисертацію, присвячену питанням програмної музики. Із 1908р. – директор Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка у м. Львові. Із 1914р. – проходить службу в австрійській армії, потрапляє в полон (до кінця війни перебуває в м. Церовську, Казахстан).

У 1918р., повертаючись додому через Київ, С.П. Людкевич зустрічається зі Стеценком і Леонтовичем, знайомиться з їхньою творчістю, веде розмову про дальші шляхи розвитку української музики.

Формування світогляду та мистецьких позицій С. Людкевича пов'язано зі знаменними подіями початку ХХ ст., які сколихнули все життя тодішнього суспільства (події російської революції, діяльність революційних демократів І.Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, робітничі страйки на Західній Україні, лихоліття Першої світової війни і, нарешті, Жовтнева революція).

Протягом 1902-1918рр. С.П. Людкевич пише хорові, вокальні, фортепіанні та оркестрові твори. Серед них: кантата-симфонія «Кавказ», романс «Черемоше, брате мій», обробка української народної пісні «Гегілка», кантата «Вільній Україні», цикл варіацій

«Елегія» для фортепіано, що увійшли в історію української музики і є визначними класичними зразками.

Із 1919-1939 рр. Людкевич написав дві кантати – «Заповіт» (вірші Т.Шевченка) і «Наймит» (вірші І. Франка). Продовжує працювати в хорових та романсових жанрах, обробляє українські народні пісні, романси («За байраком байрак», «Одна пісня голосенька» тощо); пише хори («Наша дума, наша пісня»), обробки народних пісень «Про Бондарівну», «Бодай ся когут знудив», «Ой співаночки», захоплюється інструментальною та камерно-інструментальною музикою.

У своїй творчості композитор прагне до високого професіоналізму і водночас до широкої доступності і зрозумілості своїх творів, у яких відчувається вплив М. Лисенка, П. Чайковського, С. Рахманінова, Ф. Шуберта та ін.

Ставши професором нововідкритої Львівської консерваторії (1939р.), старшим науковим співробітником філіалу Інституту фольклору Академії Наук УРСР, багато сил віддає вихованню молодих музикантів, науковій праці, розпочинає роботу над підручником із народної творчості та хрестоматією з історії гармонії.

Маркевич Микола Андрійович (7 лютого (26.01) 1804р., с. Дунаєць Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині Глухівського р-ну Сумської обл.) – 21 вересня 1886р.) – історик, етнограф, поет і музикознавець.

Походив із давнього козацько-старшинського роду Марковичів-Маркевичів. Здобув освіту в Приватному пансіоні П. Білецького-Носенка (1814–1817) та шляхетному пансіоні для дворянських дітей при

Головному педагогічному інституті в Санкт-Петербурзі (1817–1820).

У 1817р. за протекцією В. Жуковського в «Невском зрителе» опублікував свою першу поезію «Гроб». Навчався гри на фортепіано у визначного ірландського композитора та піаніста Дж. Філда.

Видав кілька збірок поезій, як своїх, так і в перекладі. Як громадсько-культурний діяч являв собою дивне поєднання поміщика-культурника й антиквара-збирача історичних пам'яток і реліквій з літератором-митцем та етнографом-практиком. У 1831р. опублікував поетичну збірку «Украинские мелодии» за мотивами українського народного фольклору, в передмові до якої публічно висловив намір написати студію з історії Малоросії.

Опрацьовував матеріали (близько 30 зошитів) до «Большого исторического, мифологического, статистического, географического и литературного словаря Российского государства». Проте з обсягу цього проекту видав тільки статті на літеру «А» – «Отрывок из Большого исторического словаря Российского государства» (М.: 1836р.). Виданню перешкодили рецензенти з Петербурзької АН, які вважали, що доцільно видрукувати тільки кращі статті або передати їх до «Энциклопедического лексикона», що видавався А. Плюшаром (С.-Петербург, 1835 – 41. Т. 1–17).

Маркевич М. підтримував взаємини з багатьма відомими українськими діячами (О. Бодяньским, М. Гоголем, Є. Гребінкою, І. Котляревським, М. Максимовичем, Т. Шевченком та ін.) Вважають, що його поезії справили помітний вплив на Т. Шевченка, зокрема на його ранні твори («Перебендя», «До Основ'яненка» та ін.).

Маркевич М. є автором одного з перших творів на вірші Т. Шевченка «Сирота» («Нащо мені чорні брови», 1847) і збірки обробок українських народних пісень для фортепіано «Народные южнорусские напевы» (М.: 1840); підготував велику 5-томну студію «История Малороссии» (М.: 1842-1843), зібрав та опублікував розвідку «О козаках» (1858).

Наприкінці 1840-х рр. здав до друку статті на літери «А – В» українсько-російського словника, який так і не був опублікований; низку праць: «История монастырей в Малороссии», «Сравнение мер, весов, а также денег и цен на разные предметы в Малороссии с 1715 по 1855 г.»», проспект ілюстрованого альбому «Живописные виды Малороссии», «Украинские мелодии» (М.: 1831); «Гетманство Барабаша». (Русский вестник. – 1841. – № 5); «Мазепа: Статья первая – третья». (Маяк. – 1841; ч. 23–24; 1842, т. 1, кн. 1); «История Малороссии». – Т.1–5. (М.: 1842-1843 (перевид. – К.: 2003. – Т.1–2) тощо.

Мишинич Михайло Васильович (1941р., с. Барвінкош Ужгородського району, Закарпатської області) – музикознавець-фольклорист (транскриптор) і педагог.

Загальну освіту отримав у сусідніх селах – Підгорбі (1-4 класи) та Дравцях (5-7класи). У 1955–59рр. навчався в Ужгородському державному музичному училищі, Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка на кафедрі народних інструментів, клас домри (1959–1964рр.)

Після служби в армії (1964–1965) у 1966–1968рр. працював викладачем Дальневосточного педагогічного інституту мистецтв (м. Владивосток). Із 1968р. проживає у Львові. Працював викладачем Львівського державного музично-педагогічного училища ім. Ф. Ко-

лесси, із 1989р. – викладачем Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (за сумісництвом). Із 1997р. – доцент кафедри музичної фольклористики Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Нині – старший науковий працівник Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології при ЛНМА.

Автор навчально-методичних та дослідницьких праць, один із найплідніших збирачів і транскрипторів народно-музичних скарбів нашого народу. Кількість його нотувань налічує тисячі фольклорних мелодій, у його творчому доробку близько 8 тисяч музичних записів українських народних пісень (із яких більше 500 склали закарпатські матеріали).

Великий фольклорно-етнографічний доробок М. Мишанича умовно поділяється на три великі групи. Першу складають опубліковані нотні збірники; другу – публікації наукових і навчально-методичних статей; третю – машинописні народнопісенні збірники, задепоновані у фондах державних установ: Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та у фондах бібліотеки Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології при Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка.

Серед нотних публікацій Михайла Мишанича – 7 збірників народних пісень. Із них – три з його власними фольклорними записами: «Гаївки». (Львів, 1991); «Весільні народні пісні». (Львів, 1992); «Щедрівки». (Львів, 1996); три збірники, упорядковані старшим братом Степаном Мишаничем із транскрипційним та редакторським опрацюванням музичних матеріалів М. Мишанича: «Пісні Поділля». (Київ, 1976); «3 гір

Карпатських». (Ужгород, 1981); «Українські народні пісні в записах Софії Гобілевич». (Київ, 1982); публікації народних балад із Закарпаття, як однієї із територій карпатського регіону, він включив у збірник «З гір Карпатських». Один із збірників – «Пісні з Колодажна». (Луцьк, 1998) з нотними транскрипціями М.Мишанича, упорядкований О.Ошукевичем.

Серед музично-фольклористичних праць М. Мишанича «Методичні рекомендації щодо польової практики та архівування», «Сюжетно-тематичні польові питальники», «Програми з транскрипції народно-вокальних творів», полемічні статті з питань етномузикознавчого транскриптування та ін. Інтерес викликають цікаві наукові узагальнення щодо побутування народно-музичних жанрів, виявлення мелотипологічної характеристики обрядових пісень, особливостей рідкісних жанрів (ранцівок), питання пісенної форми.

Головна і найбільша частина його фольклористичної праці – десять об'ємних машино-писних нотних музично-фольклорних збірників, переданих у фонди наукових державних бібліотек, зокрема: «Народні співи Закарпаття» (Ч. 1-2. – 2007р.; 585 мелодій); «Бойківщина: Народні пісні» (Т. 5; Ч. III. – 1980р.; 604 мелодії); «Народна вокальна творчість Львівщини» (Ч. I, кн. 1, 2 – 1985, 1986; Ч. II – 1987р.; 796 пісень); «Музично-етнографічний архів М.В Мишанича.» (Кн. 1, 2, 3 – 1983, 1984, 1988pp; 1600 пісень).

Мишанич М.В. розробив та вдосконалив систему фонетичних музично-етнографічних позначок для відображення специфіки виконання народновокальної музики західного регіону України, охопив народну музику різних етнічних регіонів – Волині, Поділля,

Передкарпаття, Карпат (Бойківщини, Лемківщини, Гуцульщини) та рідного йому Закарпаття.

Присяжнюк Настя Андріанівна (1894р., Погребище, Вінниччина – 1987р., там само) – педагог, фольклорист, етнограф, краєзнавець, поетеса.

Записувати фольклорні твори почала з 1917р. Підтримувала систематичний зв'язок з етнографічною комісією і Кабінетом музичної етнографії АН України, співпрацювала з фольклористом К. Квіткою: «пропала» на фонограф кілька голосінь для зберігання в Британському музеї. У невеличкому подільському містечку Погребище зібрала понад 6500 українських пісень, 4500 казок, легенд, переказів та інших оповідних жанрів, 3000 загадок, 5000 прислів'їв і приказок, 125 голосінь, сотні прикмет тощо.

Авторка нарисів про відомих носіїв фольклору; у місцевій пресі, опублікувала 150 статей з фольклористики, літературознавства, літературної критики.

Славу в слов'янському світі Н. Присяжнюк принесли «Пісні Поділля» (1976р., упорядкування і передмова С. Мишанича), у яких уміщено 954 народні пісні з нотами.

У фондах Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського (м. Київ) зберігаються: «Історія селища Погребище», «Хроніка кутка Нові Садиби (50 родин за 100 років)», «Історія Погребищенського кладовища», «Мова населення Погребища (діалектологічна розвідка)», «Прізвиська та прізвиська селян Погребища», «Українське весілля в с. Погребище» та інші праці Н. Присяжнюк. Окремі фольклористичні, етнографічні записи передані до Вінницького обласного державного архіву та обласного краєзнавчого музею.

Сумцов Микола Федорович (1854р., Санкт-Петербург – 1922р., Харків) – фольклорист, етнограф, літературознавець, громадський діяч. Дійсний член НТШ у Львові (1908), ВУАН (1919), член-кореспондент Петербурзької АН (1905), член Чеської АН, Імператорського Московського товариства любителів природознавства, антропології та етнографії, Товариства любителів російської словесності, Московського археологічного товариства, Полтавської, Чернігівської та Воронежської архівних комісій, Катеринославської губернської вченої архівної комісії та ін.

Автор майже 800 наукових праць з етнографії, фольклору, історії західноєвропейської, української та російської літератур, історії образотворчого мистецтва тощо. У науковій діяльності керувався комплексними підходами до пізнання явищ народної культури, з'ясовував витоки архаїчних тем, сюжетів, мотивів, образів і символів.

Досліджував весілля і весільний фольклор: «Релігійно-міфічне значення українського весілля» (1885), «До питання про вплив грецького і римського весільного ритуалу на українське весілля» (1886), «Українська весільна термінологія» (1889), «Значення весілля» (1889) та ін. Усі весільні обряди поділив на юридичні та релігійно-міфічні. З історичної точки зору, найважливішими з них вважав умикання (викрадання) молодої, купівлю й продаж молодої, добровільну угоду. У монографії «Про весільні обряди, переважно російські» (1881), послуговуючись міфологічною теорією, досліджував такі проблеми: «Небесні шлюби та участь небесних світил у здійсненні людських шлюбів», «Час здійснення шлюбів», «Весільні символи сонця, грому і дощу. Звичай обрядового купання молодих», «Вильце»

тощо. Додатки до праці наповнив символами, повір'ями, прикметами-ворожіннями про майбутнє молодих.

Весільний обрядовий фольклор і пісенний матеріал М.Ф. Сумцов використав у монографії «Хліб в обрядах і піснях» (1885), ведучи мову про обрядове використання хліба, пов'язані з ним пісні: описав релігійно-міфічне і побутове значення хліба в житті українців. Селянську цивілізацію трактував як глибинну та багатопланову культуру.

Досліджував українське кобзарство («Вивчення кобзарства» (1905), «Бандурист Кучеренко» (1907) та інші розвідки). У праці «Українські співці й байкари» (1917) розкрив історію українського кобзарства, звичай кобзарських братств, охарактеризував музичні інструменти народних співців, спробував з'ясувати походження думи, навів зразки «старцівської потайної мови» тощо.

Важливий здобуток М. Сумцова – розгляд фольклору українського народу в широкому міжнародному контексті, підкреслення неповторності, оригінальності, самобутності явищ національної культури.

Сокальський Петро Петрович (26 вересня 1832 р., Харків – 14 квітня 1887р., Одеса) – український композитор, музичний і громадський діяч, фольклорист.

У 1852 р. закінчив природничий факультет Харківського університету, у 1855 р. здобув звання магістра з хімії, із 1856 р. – чиновник департаменту сільського господарства в Петербурзі. Працював учителем ботаніки, зоології та мінералогії в Катеринославській гімназії; був особистим секретарем російського консула в Нью-Йорку. У 1862-1863рр. навчався в Петербурзькій консерваторії; повернувшись в Одесу, організував Товариство аматорів музики і при ньому – музичну школу.

Автор опер, балад, п'ес і понад 40 романсів; водночас, продовжував займатися музикою, вивчаючи записані ним у Харківській губернії народні пісні. З 1859 р. співробітничав у газеті «Одесский вестник», яку видавав його брат Микола Петрович Сокальський. У цей час друкував свої статті, брав участь у концертах Одеського філармонічного товариства. На початку 60-х років працював у Петербурзі, де публікувався у «Санкт-Петербургских ведомостях» та журналі «Время».

Сокальський П.П. активно співробітничав із російськими митцями, зокрема композиторами О. Даргомижським, М. Балакіревим, Ц. Кюї, літературним критиком В. Стасєвим. У 1864 р. за зразком балакіревської музичної школи організував Товариство аматорів музики (пізніше – Одеське музичне товариство). Організував хор, читання публічних лекцій з історії і теорії музики, акустики, естетики.

Писав статті, рецензії в газетах «Одесский вестник», «Новоросійський телеграф», брав участь у першому Російсько-музичному конкурсі, на якому отримав премію за кантату «Бенкет Петра Великого». У 1875-1876рр., перебуваючи в Болгарії як військовий кореспондент, записав кілька народних пісень, які використав у своєму творі «Слов'янський альбом».

У творчому доробку П. Сокальського мають місце: опери – «Мазепа» (1859, за поемою О. Пушкіна «Полтава»); «Майська ніч» (1863, за повістю М. Гоголя); «Облога Дубна» (1878, за повістю М. Гоголя «Тарас Бульба»); кантата («Бенкет Петра Великого», 1859), балада «Слухай», а також близько 40 фортепіанних творів та понад 40 романсів, серед яких кілька відомих пісень на слова Т. Шевченка («Утоптала стежечку», «Полюбила молодого козака дівчина» та ін.)

Сокальський П.П. – автор збірок «Про музику в Росії» (1862), «Руська народна музика, великоруська і малоруська, в її будові мелодичній і ритмічній і відмінності її від основ сучасної гармонічної музики» (1888), «Малоросійські і білоруські пісні» (1903) та ін.

Танцюра Гнат Трохимович (1901р., Зятківці, Вінниччина – 1962р., Гайсин, Вінниччина) – фольклорист, етнограф, краєзнавець, педагог.

Фольклористичну діяльність почав у п'ятнадцятирічному віці, опановуючи водночас нотну грамоту і гру на скрипці. Упродовж сорока шести років записав від ста п'ятдесяти інформаторів 5000 пісень, майже 1000 казок, легенд, переказів, анекдотів, усмішок, 1536 прислів'їв і приказок, 615 загадок, сотні замовлянь, голо-сінь, прикмет тощо.

Найбільше в його надбаннях записів від Явдохи Сивак (Зуїхи), співпраця з якою тривала дванадцять років. Видання збірки «Пісні Явдохи Зуїхи» (1965) вмістило біографічний нарис про народну виконавицю і 925 кращих творів із її репертуару.

За результатами вивчення історії, матеріальної та духовної культур одного села написав двотомне дослідження «Зятківці. Історико-соціологічні нариси», побудоване на документальних свідченнях та уснопотичному матеріалі – переказах і спогадах. У рукописній спадщині фольклориста – унікальна праця «Весілля в селі Зятківцях», яка подає повний опис весільного обряду з іграми, піснями (800), записом інструментальної музики (144 танці).

Г. Танцюра – автор фольклористичних друкованих праць «Жіноча доля в народних піснях» (1930) і «Записки збирача фольклору» (1958). У «Записках збирача фольклору» йшлося про методику і принципи збирання

усної народної творчості, особливості записування творів різних жанрів.

Оповідні жанри Г. Танцюра фіксував ретельно й точно: стенографував прозовий текст, запис обов'язково зберігав стиль і мовні особливості оповідача і колорит твору. Поля аркушів були помережані помітками, поясненнями, коментарями про міміку, жести, емоційний стан оповідача (для коротких прозових жанрів важливо було відзначати контекст уживання).

У своїй практиці Г. Танцюра записував твори під час виконання, звертаючи увагу на його стильові особливості (низьким чи високим тоном, голосно чи тихо, швидко чи поволі, з використанням грудного регістру, на повний голос чи фальцетом тощо). Спочатку пісню прослуховував, за другим разом – записував текст, за третім – мелодію. Для кожного рядка відводив один нотний рядок; за камертоном визначав тональність і програвав мелодію на музичному інструменті. Записані текст і мелодію перевіряв та уточнював; пробував сам виконати пісню із запису. Важливим вважав, щоб коректуру почутого робив сам народний співак-виконавець. «Пісню, – наголошував Г. Танцюра, – треба записувати так, як її витворив народ, інакше це не запис».

Цертелєв Микола Андрійович (1790р., Хорол, Полтавщина – 1869р., Москва) – поміщик, потомок князівського грузинського роду Цертелєї.

Виступав зі статтями і рецензіями на фольклористичні теми в московських і петербурзьких журналах 20-х років XIX ст. Основні праці: «Погляд на старовинні російські казки і пісні» (1820), «Про твори давньої

російської поезії» (1820), «Про віршування російських пісень» (1820), «Про народні вірші» (1827).

Найважливіше значення для науки має збірник «Спроба зібрання старовинних малоросійських пісень» (1819), що започаткував фольклористичні одножанрові видання. До нього увійшли думи «Про втечу трьох братів із міста Азова», «Про Олексія Поповича, або Про бурю, яку перетерпіли козаки на Чорному морі», «Про смерть Івана Коновченка, або Про похід Козаків проти татар», «Про хитрість Богдана Хмельницького у викритті відносин Барабаша з поляками», «Про похід гетьмана Богдана Хмельницького в Молдавію», «Про смерть гетьмана Богдана Хмельницького і обрання гетьманом сина його Юрія», «Смерть козака Федора Безридного», «Сум сестри в розлуці з братом», «Від'їзд козака від родини» та історична пісня «Про зраду гетьмана Мазепи».

У вступній розвідці «Про старовинні малоросійські пісні» М. Цертелєв високо оцінив естетичну вартість народних дум, розглянув їх як сповнене патріотичного духу й поетичної гармонії джерело для пізнання минулого. Особливу увагу звернув на поезику ліро-епічних творів – метафори, порівняння, «оригінальну сміливість» образів, уміння творців дум майстерно переходити від одного почуття до іншого, колоритне зображення звичаїв і характеру українського народу. Вперше у вітчизняній фольклористиці обґрунтував важливість пізнавального значення фольклорних творів.